

között a vaskést említhetjük meg. Az egyik női sírban megkövesedett bőröv maradványát figyeltük meg bronz övcsattal, illetve az övre rögzített két cypraea kagylóval és nagyméretű, henger alakú borostyángyönggyökkel. A sírok nagyobb részében bontottunk ki a bokák mellett edénymellékletet (általánosak a szürke, korongolt tálak és a füles korsók). Két sírban a korongolt edények mellé 1-1 kézzel formált, miniatúr edényt is helyeztek. Az egyik sírban a lábfej mellett Kowalk-típusú üvegpo-harat találtunk. A temetőrészlet az előkerült leletanyag alapján a Kr. u. 4. századra keltezhető.

GULYÁS GYÖNGYI

287. Óföldreák határa

(Csongrád megye) B, Szk, Sza, A, Á

2008 folyamán próbafeltárásokat végeztünk a tervezett M43 autópálya nyomvonalába eső lelőhelyeken.

M43 5. lh.: 3000 m² nagyságú területen összesen 9 objektumot tártunk fel. A régészeti jelenségek a lehumuszolt terület K-i, kissé magasabban fekvő részén mutatkoztak. A lelőhelyet egy út és egy csatorna választja el az M43 6. sz. lelőhelytől. Leletanyag mindössze egyetlen objektumból, egy árokából került elő. A rossz minőségű, pontosabb keltezésre kevésbé alkalmas bronzkori kerámia valamint a 6. lelőhely közelsége arra utal, hogy az itt előkerült árok és hozzá kapcsolódó néhány sekély gödör a szomszédos felszínen feltárt késő bronzkori település része lehetett.

M43 6-7. lh.: A lelőhelyek Óföldreáktól D-re, az alacsonyan fekvő, lapos terület ritka állandó szárazulatának egyikén húzódnak. A terepbejárások során egy töltés által kettéválasztott, valójában egy és ugyanazon lelőhely két külön számot kapott. Az ásatás során a – nagy valószínűséggel a 19. században árvízvédelmi célokra épült – töltést keresztülvágtuk és elhordattuk. Betöltésében a két lelőhely feltárása során megfigyelt korszakok kerámiatöredékei kerültek elő.

A két lelőhelyen 2008. július 21. és október 10. között 2,6 ha területen összesen 355 objektumot tárt fel az ELTE BTK Régészettudományi Intézete. Ezek között késő bronzkori, szarmata, avar és kora Árpád-kori településrészletek maradványai, illetve szórványos korai bronzkori (nagyrévi kultúra), szarmata és avar temetkezések kerültek elő. Szelvényünk az egykori magaslat legkiemelkedőbb pontjától D-re húzódik, annak peremét Ny-K irányban teljesen átszeli.

A réteges, fémkeresővel támogatott gépi humuszolás során a 6. lelőhelyen a talaj felső, bolygatott rétegeiből egy a szántás által megbolygatott, késő bronzkori, több mint 40 tárgyból álló bronzdepó került elő. A tárgyak között 12 bronz karperec, egy lándzsahegy, egy bronz szűrőserpenyő töredékei, sarlók és fűrészlaptöredékek találhatóak. Szintén a humuszolás során végzett fémkeresés munkája révén került elő egy 1594-re keltezhető aranyérme Rudolf császár arcképével.

A feltárás során megfigyelt legkorábbi megtelepedési horizontot a Makó-kultúra néhány gödre képviselte.

Az ez után következő periódusba a *kora bronzkori* nagyrévi kultúra két temetkezése tartozik. A sírok közül a gazdagabb egy szórt hamvas temetkezés volt, melyben a hamvak mellé 6 edényt és birkacsontokat temettek. Ugyanerre a korszakra keltezhető még egy csontvázas, okkermellékletes gyermeksír is.

A következő időszakot a *késő bronzkori* halomsíros kultúra településének épületei és a hozzájuk tartozó gödrök képviselik. A két lelőhelyen összesen 2 teljes és 4 részben a szelvényünkbe eső nagyméretű – mintegy 25-30×8 m-es – ÉÉNy-DDK tájolású cölöpszerkezetes épület maradványait tártuk fel. Az egyik épület É-i vége apszisos záródású volt. A hosszú házak között kis melléképületek cölöpsorai, szárnyékok, szélfogók, kerítések alapjai figyelhetők meg. A házakon hosszú idejű használat és gondos karbantartás nyomai látszottak: az alapszerkezet mellett kiegészítő támasztócölöpök, sőt az apszisos ház esetében nagyobb, több cölöp alkotta megerősítések, átépítések nyomait rögzíthettük. Szintén a halomsíros kultúra időszakához köthető a 7. lelőhely egyik tárológödörében feltárt zsugorított, melléklet nélküli temetkezés is. A korszakhoz kapcsolható leletanyagból kiemelkedik két lapos, agyag idoltöredék, egy agyagból készült baltamásolat, valamint egy az Al-Duna vidékéről származó edény töredéke.

A szárazulat K-i felén koncentráálódtak a Kr. u. 3-4. századra keltezhető *szarmata* megtelepedés szórványos telepjelenségei. Ugyanezen a területen tártunk fel egy 6 sírból álló, szintén *szarmata* temetőrészletet, melynek valaha gazdagabb sírjait mind kirabolták. A temető nagyobb része a szelvényünktől D-re álló kis kurgán irányában húzódhat.

A feltárási terület teljes felületét egy laza szerkezetű *késő avar* (9. sz.) és egy *kora Árpád-kori* település objektumai fedték le. A kis kiemelkedés Ny-i és K-i lejtőjének közepén gondosan karbantartott, többször újraásott vízvezető- és terelőárkok szabályos rendszereit figyelhettük meg. Az árkok között kutak, ciszternák, vízgyűjtő aknák sorakoztak. E területek belső, már kissé magasabban fekvő szélén húzódtak a karámok, míg a két övezet közötti védett részen a házak és más telepobjektumok.

M43 8. lh.: 2008. szeptember-októberben 1,7 hektár területen összesen 200 objektumot tárt fel az ELTE BTK Régészettudományi Intézete.

A *neolitikum* időszakába csak egy magányos temetkezés sorolható. A sírban egy jobb oldalára fektetett, zsugorított helyzetű felnőtt férfi feküdt, melléje okker őrlésére használt őrlőkő töredékét helyezték.

A *bronzkori* Makó-kultúra telepjelenségei a feltárási terület DK-i sarkában koncentráálódtak: kis csoportokba rendeződő tároló-, agyaggyerő- és szemetesgödrök laza halmaza, épületnyomot nem sikerült megfigyelnünk. A kora bronzkor elejére keltezhető 37 gödör mellett egy hasonló korú kutat és két szórt hamvas temetkezést tártunk fel. A kisméretű, ívelt aljú sírgödrök alján 5-7, egymásba helyezett edényt sikerült elkülönítenünk; melyek tetejére szórták a hamvakat. Formájuk, elhelyezkedésük

és betöltésük alapján valószínűleg 14 további gödröt is ehhez a megtelepedési horizonthoz kapcsolhatunk, ám ezekben keltező értékű leletanyagot nem találtunk.

A lelőhely ÉK-i sarkában egy a *szkíta* idősakra datálható négyszögletes, félig földbe mélyített ház került elő. A szelvény É-i szélének közepén lévő csekély magaslaton két, szintén a szkíta korhoz köthető temetkezést tártunk fel. A 184. sírban nyugvó nő nyakát üvegpaszta- és borostyángyöngyökből fűzött nyaklánc ékesítette, koponyája két oldalán elektron hajkarika-pár került elő. A terület középső részén további három, elszórta elhelyezkedő, részben bolygatott, melléklet nélküli, csontvázas sírt tártunk fel, melyeket helyzetük alapján feltételezve a szkíta temetkezési horizonthoz soroltunk.

A lelőhelyen a következő megtelepedési periódust egy *szarmata* kerámiával keltezett kisebb, önálló lakóegység képviseli. A négyszögletes, félig földbe mélyített házhoz egy kemence és hamusgödre, valamint két gödör tartozik.

A terület *avar kori* használatáról tanúskodik egy kisebb településrészlet három félig földbe mélyített épülettel és egy gödörrel, valamint egy 24 síros temetőrészlet. A temetkezések közül 20 szabályos, soros temetőrendbe illeszkedett, míg négyet ettől távolabb tártunk fel. A kevés mellékletet tartalmazó sírok közül kiemelkedik a 114. sz. sír részben öntött, részben lemezes veretekkel díszített övkészlete. A nyomvonal az avar temető DNy-i szélét érintette.

A feltárási terület magasabb részein számos, feltehetően újkori tereprendezési munkákkal kapcsolatba hozható árok futott É-D, ÉK-DNy irányban.

Munkatársak: Füzesi András, Bíró Ádám régészek; Diriczi Zsombor, Kalli András, Kondé Zsófia, Lamm Flóra, Király Ágnes, Masek Zsófia, Novák Mariann, Paár Ferenc, Szabó Eszter, Tóth Farkas Márton régészhallgatók; Bacskai István technikus.

SZABÓ GÁBOR – SEBŐK KATALIN

288. Ópusztaszer, Gáztelep (CSMÉ 9. lh.)

(Csongrád megye) *Á*

A lelőhely Ópusztaszer Ny-i részén, az Ópusztaszer–Kistelek közötti műúttól É-ra, a Gázteleptől Ny-ra található. A tervezett gázvezeték nyomvonalát a lelőhely mintegy 150 m-en érintette.

A kijelölt terület megelőző feltárását 2008. márciusban végeztük el. A szelvény egész területén újkori bolygatás nyomát figyeltük meg, ami szinte teljes egészében elpusztította a régészeti korú objektumokat. Kivételt csak a szelvény D-i vége jelentett, ahol több, rendkívül sekély árok és gödör foltját figyeltük meg.

Miután a szelvény D-i végében a lelőhely nem ért véget, sőt ezen a részen nem volt megbolygatva a talaj, tovább folytattuk a kutatást. A bővítmény É-i részében szórványosan jelentkezett néhány gödör, illetve árok, míg a D-i részében, közvetlenül az Ópusztaszer–Kistelek közötti műúttól É-ra található szelvényszakaszban viszonylag sűrűn jelentkeztek a régészeti korú objek-

tumok. A megkutatott közel 1089 m²-nyi területen 32 objektumot bontottunk ki. Összesen tehát a 9. sz. lelőhelyen 44 objektumot tártunk fel. Ezek közül érdekes külön megemlíteni a 20. és a 38. sz. objektumokat, amelyek több cölöphelyből álló, kör alaprajzú építményt alkottak. A 10. számú lelőhely közelsége miatt (gyakorlatilag csak a műút választja el a két lelőhelyet), illetve a felszínen begyűjtött leletanyag alapján a felszíni településnyomokat az Árpád-korra keltezhetjük.

PALUCH TIBOR

289. Ópusztaszer, Gáztelep (CSMÉ 20. lh.)

(Csongrád megye) *Á*

A lelőhely Kistelek–Ópusztaszer közötti műút mentén, attól É-ra található. A lelőhelytől D-re már az építést megelőzően, az előzetes terepbejárás által kijelölt területen (CSMÉ 9. lh.) megtörtént a feltárás. Az előkerült objektumok e területtől mintegy 35 m távolságtól kezdve jelentkeztek. Az objektumfoltokból előkerült leletanyag egy Árpád kori település nyomait engedte sejtetni.

2008. szeptember 3–4. között közel É-D-i tájolással futó, nagyjából 5 m szélességben szedett szelvényben 250 m hosszan, szórta elhelyezkedve 20 objektumot különítettünk el. A feltárt jelenségekből az Árpád korra keltezhető leletanyag látott napvilágot. A lelőhelyet a nyomvonal teljes szélességében feltártuk.

Munkatársak: Bene Zsuzsanna, Bizinger Krisztián, Ollai Tibor régésztechnikusok.

Sz. WILHELM GÁBOR

290. Ópusztaszer, Kiszér (CSMÉ 8. sz. lh.)

(Csongrád megye) *Sza*

A Városföld–Algyő között épülő gázszállító vezeték nyomvonalán fekvő lelőhely a határdűlőúttól D-re 200 m-re, a Kiszér dűlőút D-i, valamint részben É-i oldalán található, egy ÉNy–DK irányú vízfolyás ÉK-i magaspártján. A terepbejárás alapján a tervezett gázvezeték nyomvonalát a lelőhely mintegy 100 m hosszan érintette. A megelőző feltárás során nyilvánvalóvá vált, hogy a lelőhely az É-i és a D-i irányban is folytatódik, így mindkét irányban kibővítettük a szelvényünket. Az É-D-i tengelyű, téglalap alakú szelvény nagysága közel 1500 m² volt.

Csak településre utaló jelenségek kerültek elő. A 77 objektum közül 66 cölöplyuk, 32 gödör, és 15 árok volt. Az objektumokban előforduló leletanyag alapján a lelőhely a szarmata idősakra datálható.

BALOGH CSILLA

291. Ópusztaszer, Pusztaszeri erdő széle

(Csongrád megye) *Sza*

A Városföld–Algyő gázszállító vezeték valamint a Kistelek–Ópusztaszer összekötő műút kereszteződésénél, az úttól D-re a gázvezeték árkanak humuszolását kísérő